

6.2.3

LA MASIA COM A PATRÓ D'ORGANITZACIÓ TERRITORIAL. ACTUALITAT I VARIACIONS DEL MODEL A LA PLANA DE VIC

XABIER EIZAGUIRRE,

Professor titular, LUB-UPC xabier.eizaguirre@upc.edu

CARLES CROSAS,

Professor lector, LUB-UPC carles.crosas@upc.edu

Resum

Quin és el present i el passat del model territorial de la masia? Algunes investigacions fetes des del Laboratori d'Urbanisme (LUB) s'han centrat en l'anàlisi de les modificacions que han experimentat alguns territoris catalans amb forta presència de la masia i, molt especialment, l'entorn de la plana de Vic. Un primer episodi observa l'evolució del model primitiu amb les transformacions de l'agricultura al llarg del segle XVIII. Un segon, les dinàmiques experimentades durant la segona meitat del segle XX i fins avui. Aquests referents, estudiats a fons per mitjà dels cadastres de rústica i de cartografies històriques, permeten restituir la genealogia territorial i donen arguments per a una visió crítica del present i el futur.

En l'anàlisi de l'ocupació de l'espai no urbanitzat, observem quin ha estat aquí el rol de la masia, veiem com s'ha "reproduït", estès i transformat fins a arribar a la rica casuística contemporània: lloc productiu, de residència, de serveis, etc.

Paraules clau:

masia, ordenació territorial, plana de Vic, anàlisi cadastral.

Resumen

Cuál es el presente y pasado del modelo territorial de la masía? Algunas investigaciones realizadas desde el Laboratorio de Urbanismo (LUB) se han centrado en el análisis de las modificaciones que han experimentado algunos territorios catalanes donde la masía es protagonista, y muy especialmente, en el entorno de la Plana de Vic. En un primer episodio se observa la evolución del modelo primitivo con las transformaciones de la agricultura durante el siglo XVIII. En el segundo, las dinámicas experimentadas en el mismo medio durante la segunda mitad del siglo XX y hasta hoy. Estos referentes, estudiados a fondo a través de catastros de rústica y de cartografías históricas, permiten restituir la genealogía territorial y dan argumentos para una visión crítica del presente y futuro.

El análisis de la ocupación del espacio no urbanizado permite observar cuál ha estado aquí el rol de la

masía, viendo como esta se ha "reproducido", extendido y transformado hasta llegar a configurar la rica casuística contemporánea: un espacio productivo, de residencia, de servicios, etc.

Palabras clave:

masía, ordenación territorial, Plana de Vic, anàlisi catastral.

La primera referència física a què ens remet el vocable *masia* és a una edificació, una casa d'agricultor. En la seva accepció catalana, *masia*, *mas* o *masada* (del llatí *MANSUS*) és una explotació agrària integrada per edificacions i terres (DIEC). La masia no és, doncs, només una construcció, sinó també un patró físic de la colonització del territori i que per la seva aplicació repetitiva i persistent omple grans territoris del paisatge rural català.

Referent imprescindible del territori català, la masia és també una institució política i social enriquida per la tradició cultural i pel dret civil català. Aquesta unitat agrària és ocupada per un grup social, majoritàriament una família, que conrea i viu, amb un objectiu casi exclusiu de produir béns agraris i de cuidar del bestiar.

En el seu origen, l'autogovern, l'autoabastiment i l'autogestió sembla que exemplifiquen les característiques d'aquest model d'organització territorial. Les vicissituds polítiques i de poder al llarg de la història ens informen que el règim de propietat lliure (*l'alou* o *possessió*) perd identitat i en diversifica els significats, apareixen els *remences*, l'*emfiteusi*, les *parceries*, que han donat origen a diverses revoltes.

Des de diverses disciplines, molts investigadors s'han dedicat a estudiar aspectes culturals i socials, dels usos i costums, aspectes tipològics de la construcció i dels seus processos històrics.¹ Aquest escrit se centra en la masia com a patró d'organització territorial, i posa en valor els aspectes físics de la seva construcció, com a instrument d'una manera de colonitzar el camp.

¹ En el treball de Jerònim Moner *La masia. Una arquitectura singular* trobem una extensa bibliografia d'estudis sobre aquests temes.

ADM: Arxiu Ducal de Medinaceli

AGDB: Arxiu General de la Diputació de Barcelona

AGDG: Arxiu General de la Diputació de Girona

AHG: Arxiu Històric de Girona

AMSHS: Arxiu Municipal de Sant Hilari Sacalm

AMVS: Arxiu Municipal de Vilanova de Sau

Jeroni fou acusat d'haver participat en la mort d'una persona a Vic i empresonat l'any 1832. El mas fou encomanat a un administrador de Sant Andreu de Bancells, que hi posà masovers. L'any 1838, havent complert condemna, Jeroni Carosa aconseguí restituir el mas. L'any 1848 ha casat la filla gran, Maria, amb Josep Arau, que el 1851 apareix com a responsable de tots dos.¹⁰⁰ Més tard, Josep Arau serà regidor de l'Ajuntament de Querós, del qual esdevindrà alcalde per un breu període, l'any 1869.¹⁰¹

L'any 1884 el mas és de Josep Planas Costa, a qui s'embarga la finca. En la descripció de la propietat s'esmenten, també, un antic mas abandonat (Solei) i un vell forn de teules.¹⁰² A principis del segle xx Serrallonga era propietat de Josep Soler, que també tenia el mas Illa, i era portat per masovers.¹⁰³ Els Soler s'hi van estar fins als volts de 1950 i, després, arrendaren el mas a Àngel Vila i Carme Crous, que fins aleshores havien estat a Can Palanques. Serrallonga seria definitivament abandonat pocs anys després.¹⁰⁴

Solei, el. Situació desconeguda, segurament prop de Serrallonga, hisenda de la qual formava part. Documentat el 1851, el 1884 ja estava abandonat.

Terradelles. Situació desconeguda. Esmentat a finals del segle xviii.

Vilar de Querós, el. Situat al nord-est de la vall, a 765 m.s.n.m., a la carena que separa la vall del Ter de la del torrent del Vilar. Tot i trobar-se a la vall de Querós, pertany al terme municipal de Rupit. Antigament hi passava el camí que comunicava Querós amb Rupit, i es troba deshabitada i enrunant-se des dels anys seixanta del segle xx.

La casa està situada en un marge en pendent orientat al sud-oest, i la porta principal s'obre en un dels costats curts de la façana, concretament el que s'orienta a ponent. És un edifici de dues plantes, amb dues construccions de treball (corts i graners) d'una sola planta, adossades posteriorment. Les obertures de l'edificació principal són de llinda monolítica i brancals de pedres treballades, i pertanyen a una construcció dels segles xvii i xviii.

Miquel Vilar fou convocat l'any 1448 per assistir a la crida del sindicat remença, i en el fogatge de 1553 hi surt esmentat Joan Vilar.¹⁰⁵ El 1814, el mas pertanyia a Pere

Coma i Vilar, que va adquirir el Baldà.¹⁰⁶ A mitjan segle xix el Vilar era de Pau Oliver i Margarida Vilar, i centrava una gran hisenda formada també pel Gombau, Can Palanques i la Casa Nova i que s'estenia, per tant, per tot el quadrant nord-oriental de Querós, entre el Ter i Montdois. A mitjan segle xx aquesta gran propietat era de Jaume Carbonés, de Montdois.

A TALL DE CONCLUSIÓ

Tot i que no hem fet un estudi aprofundit i detallat, el que hem pogut aplegar en finalitzar el nostre projecte es pot resumir en una idea principal. L'estructura bàsica del poblament de la vall de Querós en un seguit de masos dispersos, organitzats parroquialment a l'entorn de l'església de Sant Martí i formant part del terme de Sau, s'estructura en plena època medieval i experimenta molt pocs canvis, almenys fins al segle xix. La major part dels principals masos de Querós al segle xx (Serrallonga, la Querosa, Busquets, la Badia, Cabrerola, Saliberchs, Gou, el Bracs, el Gombau, el Vilar, el Sangles, Sellabona...) estan ja plenament establerts als darrers segles de l'edat mitjana.

Els principals canvis, que són al capdavant d'una dimensió força limitada, es produeixen a partir del segle xviii i sobretot al xix, amb la marxa progressiva dels propietaris, substituïts per masovers en l'explotació directa de cada mas, la fundació d'alguns nous masos, generalment de dimensions modestes (Can Palanques, la Casa Nova, la Casica, etc.) i l'intent, no reeixit, de diversificar més enllà de l'agricultura i la ramaderia bàsiques, l'activitat econòmica de la vall (prospeccions mineres, projectes hidràulics...). A causa d'aquest estancament, a mitjan segle xx Querós encara presentava, a grans trets, una fesomia que ja havia quedat ben dibuixada als segles xiv, xv o xvi, i que l'inici del procés d'emigració dels seus habitants cap a noves terres amenaçava de convertir en definitiva. Finalment, però, fou la construcció de l'embassament de Susqueda el que acabà de despoblar la vall i deixar-nos, en estat de degradació lenta i irremeiable, la major part dels esquelets dels seus vells masos. Furgant en els arxius, en el record dels seus antics habitants o en allò que físicament encara roman, el nostre treball ha intentat recuperar d'aquests masos i d'aquesta vall allò recuperable. Esperem haver-hi reeixit.

ABREVIATURES DELS ARXIS ESMENTATS

ABEV: Arxiu Episcopal de Vic
ACOS: Arxiu Comarcal d'Osona
ADG: Arxiu Diocesà de Girona

263.

100 AHG, Comptaduria d'Hipoteques de Santa Coloma de Farners, 19, p. 105.

101 AHG, Fons Govern Civil de Girona. Expedients d'ajuntaments de diversos pobles (1849-1881).

102 AGDG, Butlletí Oficial de la Província de Girona, 24/10/1884, p. 4.

103 AMSHS, Ajuntament de Querós. Padró de contribuents de 1891-1892.

104 Maymí, J., Recerca etnogràfica..., p. 23-27 i 50.

105 Horns, M.M. El sindicat remença..., p. 288-289; Iglésies, J., El fogatge de 1553...

106 AHG, Comptaduria d'hipoteques de Santa Coloma de Farners, 112, p. 263-264.

de Querós, en un replà elevat del vessant oest del turó de Coronas, a 675 m.s.n.m. Centre d'una gran hisenda, és una de les cases més significatives de Querós, tot i que avui es troba en estat d'abandó i enrunament.

De tots els masos de Querós, Serrallonga era el que oferia una imatge més noble. En la seva façana principal destacaven el portal adovellat i diverses finestres amb brancals i ampits de pedra treballada. Era una façana d'uns 20 m de longitud, amb la porta forana al centre i diverses obertures a la planta noble, entre les quals destacava, al centre, una que donava a un balconet de fusta. Sobre el balcó, sobresortint de la línia de la cornisa i àdhuc de la teulada, hi havia un rellotge de sol.

La part principal del mas era una construcció rectangular de 22 x 16 metres, subdividit en tres grans estances. Al sud-oest, just traspasat el portal d'entrada, s'arribava a una sala rectangular de 9,3 per 4,1 m de superfície interior, des de la qual es passava a la segona gran estança, que ocupava tot el terç nord-oest de la casa i que estava subdividida en dues cambres. La del costat oest, d'uns 30 m², era la cuina. Es tractava d'una gran sala quasi quadrada amb el sostre sostingut amb un pilar central d'obra. La sala del costat est era una mica més petita (24 m²) i s'hi podia accedir tant des de la cuina com des d'una obertura a la paret nord. Una tercera estança ocupava tot el terç est de la casa.

Maria Soler, que hi va viure, ens ajuda a conèixer el mas:

“Hi havia una entrada, que cap a la dreta s'hi trobava la cort de les vaques, i cap a l'esquerra hi havia la cort de la burra o del matxo, i més enllà les cabres i el corral de les gallines [...]. Després de l'entrada, hi havia un o dos escalons per anar a la cuina [...], hi havia els fogons, un foc a terra que era al mig —ple de fum a vegades—, i tot a la vora del foc hi havia uns bancs que feien una rotllana, era 'cuina de mig', de manera que la xemeneia era a dalt, molt grossa, i ocupava tot el sostre [...]. Més enllà de la porta que donava accés a la cort de les vaques, tres o quatre passes, hi havia l'escala per anar a dalt, una escala ampla de pedra. Pujaves l'escala i hi havia una sala gran. En un extrem hi havia una habitació, a sobre la cort de la burra, després l'habitació de la meva mare. Cap a l'altre extrem hi havia dues habitacions, la meva i una altra —que quedava a la dreta i hi havia les vaques a sobre, i donava a l'era. I si anaves pel mig de la sala, llavors cap a *dins* hi havia altres habitacions. Hi havia un vàter i al costat una habitació que hi dormia el meu germà, i després una altra que hi posaven

el blat de moro, com un graner. I encara en quedava una setena que anava a sobre el corral de les cabres. Més enllà hi havia un segon graner, i a sobre d'aquest graner encara hi havia una altra escala que anava..., no sé què hi tenien allà”.⁹³

En el període 1381-1387 el possessor del mas Serrallonga era Bernat de Serrallonga.⁹⁴ L'any 1532 Joan Serrallonga figura com a obrer responsable de les obres de construcció del pont de Querós.⁹⁵ Pocs anys més tard, Joana Serrallonga, pubilla del mas, es casa amb l'hereu de la Querosa, Salvi, i s'uneixen els dos masos. Probablement és fill seu el Salvi Serrallonga que trobem documentat fins al 1621⁹⁶ i que llegarà la hisenda a la néta gran, Margarida, esposa de Joan Sala, de Viladrau, que aleshores estava a punt d'esdevenir el bandoler més conegut del país. Vers el 1631, per ordre del duc de Cardona, foren arrasats els masos Serrallonga, la Querosa, el Cominal i Busquets durant la persecució del bandoler. Segons es diu, aquests quatre masos formaven aleshores la propietat de Serrallonga, la qual cosa ens deixa entreveure una explotació de primera magnitud que s'estenia per bona part del vessant de la dreta de la vall de la riera de Querós.

Margarida mor el 1652 i llega el mas al seu fill Antoni, rector de Querós. Se'n separarà la Querosa, que passarà a mans del germà petit de Margarida, Miquel, foragitat en aquells moments del mas familiar. Antoni menarà Serrallonga durant uns cinquanta anys, i després el mas passarà als descendents del seu germà Josep.⁹⁷ A les dècades centrals del segle XVIII, el possessor del mas és Pere Serrallonga, regidor per Querós a la batllia de Vilanova de Sau l'any 1739 i batlle l'any 1746.⁹⁸

El 1803, després de 152 anys d'enfrontament i d'un procés judicial perdut, Francesc Serrallonga ha de cedir el mas a Joan Carosa, descendent de l'expulsat Miquel Serrallonga. Es refà, doncs, l'antiga unió entre els dos masos, que es referma amb el matrimoni entre els respectius fills, Maria Serrallonga i Jeroni Carosa. Per pocs anys, però, ja que el 1814 Jeroni Carosa es ven la Querosa.⁹⁹

93 Maymí, J., Recerca etnogràfica..., p. 26.

94 ABEV, Notaries foranes (I) Rupit, Manual de Bernat Tuffarer, notari reial i públic de la vila, castells i termes de Rupit i Fornils dels anys 1381-1387, f. 56.

95 Pladevall, A., «Els ponts del Ter a les Guilleries», a Els Cingles, 27, 1991, p. 7.

96 ADG, llibres D-268 i D-270; Notularum 1600-1699.

97 Corbella, R. «Notícies den Serrallonga», a La veu del Montserrat, 2, 1902, p. 64-66.

98 AMVS, Llibre del comú del terme de Vilanova de Sau i les seves parròquies; AMVS, Llibre de resolucions de concells o ajuntaments del terme de Vilanova de Sau 1738-1746.

99 AHG, Comptaduria d'Hipoteques de Santa Coloma de Farners, 112, p.

sindicat que es va convocar per redimir aquest mal ús.⁸¹ Al segle XVI, documentem Segimon Sangles entre 1537 i 1564 i el seu fill Gabriel Sangles entre 1564 i 1587.

L'any 1625 el mas és deshabitada i s'hi refugia durant un temps el bandoler Serrallonga.⁸² L'any 1631 el col·legi de Betlem, successor del monestir de Sant Pere de Casserres, estableix el mas Sangles i el veí mas Fàbregues a Anton Tallades.

Més tard, Margarida Sangles, pubilla del mas, es casa amb Miquel Serra, que el 1692 adquireix el mas Illa. Anys després, el seu nét, Jaume, es quedarà amb l'Illa i la néta, Margarida, amb el Sangles i la Fàbrega. Gaspar Sangles, el fill de Margarida, mor sense descendència el 1773 i el mas passa a un nebot, també anomenat Gaspar.⁸³

El fill, Josep, fou regidor de Querós diverses vegades entre 1808 i 1827 i alcalde de Vilanova de Sau l'any 1820.⁸⁴ L'any 1850 menava el mas l'hereu Hilari, que el 1871 era jutge municipal de Querós.⁸⁵ El succeí Josep Sangles, segurament fill seu, que el 1893 es va vendre el mas al doctor Josep Salarich, de Vic, que hi establí masovers.⁸⁶ El doctor Salarich, a les dues primeres dècades del segle XX, intentà que la propietat donés fruits, promovent, sense èxit, un salt d'aigua al Ter i un pont sobre la riera Major que facilités les comunicacions amb la plana de Vic.⁸⁷ La segona família de masovers establerts per Salarich, els Bruguera, s'hi van estar fins que el mas, a mitjan segle XX, va quedar abandonat.⁸⁸

Sellabona. També anomenat Cellabona o Salabona. Situat al capdamunt d'un turonet de 375 m. a l'esquerra del Ter, a l'extrem nord-oest de Querós, davant del Sangles. Malgrat que està dins la vall de Querós, pertany a la parròquia de Sant Joan de Fàbregues i al terme municipal de Vilanova de Sau.

La casa es troba en avançat procés d'enrunament. Es

81 HOMS, M.M. El sindicat remença de 1448, Girona, Ajuntament, 2005, p. 274.

82 Cortada, J., Proceso instruido contra Juan Sala y Serrallonga, lladre de pas (salteador de caminos) extractado en su parte más interesante, Barcelona, 1868.

83 ACOS, Fons família dels doctors Salarich, documentació del Mas Sangles de Querós, Inventari fet per Rosa Sanglas i Poudevida, viuda de Gaspar Sanglas i Faja, dels béns que foren de aquell.

84 AMVS, Llibre del comú del terme de Vilanova de Sau i les seves parròquies.

85 AGDG, Butlletí Oficial de la Província de Girona, 08-02-1871, p. 4.

86 ACOS, Fons família dels doctors Salarich, Contracte d'arrendament del mas el Sanglas de Querós, 1893.

87 ACOS, Fons família dels doctors Salarich, Turbines del salt d'aigua de la finca del mas Sanglas de Querós, 1901; Plet pel salt d'aigua del Sanglas de Querós, 1907; Esborrany d'una carta del rector de Querós, 1918.

88 Maymí, J., Recerca etnogràfica..., p. 35.

tractava d'una construcció de dimensions força grans, de planta trapezoïdal, subdividida transversalment en quatre grans estances. A l'extrem nord hi té adossat un cos més petit que s'obre a un pati que s'allargassa a cap a tramuntana seguint la carena i que és tancat a l'altre extrem, al nord, per una petita cort.

Ens descriu el mas Felisa Vila, que hi va viure fins als divuit anys:

“hi havia una entrada. A mà dreta s'hi trobava la cort de les vaques, i més al fons l'estable de la burra. Val a dir que abans d'entrar a la casa ja hi havia el corral de les cabres, i en una espècie de cabana s'hi tancaven els porcs. Només entrar, però, hi havia una sala molt gran, i allà en un raconet hi feies el foc a terra, i també hi havia el forn per fer el pa. El terra eren unes pedres grosses, unes lloses que en dèiem nosaltres. En aquella sala gran de l'entrada hi havia una taula que potser hi cabien unes 20 persones o més, era molt llarga, i en un racó el lloc de rentar els plats [...]. Hi havia una escala petita que comunicava amb dues habitacions, i llavors una altra que comunicava cap a dalt. A dalt hi havia el rebost per guardar les coses, i llavors s'accedia a dues habitacions més. Eren habitacions petites [...]. A dalt a les habitacions tot era fusta, i a baix tot era pedra, aquelles lloses.”⁸⁹

Com a indret, el topònim ja apareix el 917, i com a mas es documenta des del 1338. Bernat de Salabona, pagès de remença, va ser convocat l'any 1449 a Vic.⁹⁰ A finals del segle XVIII regia el mas Pere Folchs i Sellabona, tutor del jove Gaspar Sangles, del veí mas del mateix nom. Al segle XIX el mas era propietat de Joan Rovira, que havia format part d'una quadrilla de trabucaires. El seu fill, Joan, es va vendre el mas i va anar a viure a Tavertet.⁹¹ A les primeres dècades del segle XX trobem vivint a la casa Josep Vila, que la deixà a un dels seus fills, anomenat també Josep. Aquest, casat amb Dolors Bruguera, va viure al mas fins a mitjan dècada dels seixanta, quan Sellabona fou abandonat.⁹²

Serra. Situació desconeguda, probablement al nord-oest de la vall, dins del terme de Rupit i parròquia de Querós. Documentat entre 1338 i 1699.

Serrallonga. Serrallonga es troba situat al sud-est

89 Maymí, J., Recerca etnogràfica..., p. 48.

90 Homs, M.M. El sindicat remença..., p. 274.

91 Sanglas, J., Joan Rovira, «en Sellabona», a Els Cingles, 21, Tavertet, 1987, p. 9-10.

92 Maymí, J., Recerca etnogràfica..., p. 47.

als pisos. Davant per davant de la Querosa hi ha les restes d'una construcció de treball (corts o graners) que té elements arquitectònics que denoten més antiguitat.

Entre 1381 i 1405 el possessor de la Querosa era Pere Querosa.⁶⁶ A la primera meitat del segle XVI el matrimoni entre Salvi Querosa i Joana Serrallonga propicià la unió dels dos masos, que s'allargà fins al 1651. Un conflicte esdevingut arran del testament de Margarida Serrallonga, vídua del bandoler, separà de bell nou els dos masos, i la Querosa passà a mans de Miquel Serrallonga, germà petit de Margarida. Miquel apareix portant les regnes de la Querosa en els anys 1663 i 1667.⁶⁷ El succeeix el seu gendre Pau Illa i Carosa, procedent del mas Illa,⁶⁸ i l'any 1711 posseeix la Querosa el fill de Pau, Bernat Carosa Illa i Serrallonga.⁶⁹ A partir de 1756, apareix Joan Carosa, que trobem en diversos documents de la segona meitat del segle XVIII,⁷⁰ i que el 1803, després de 152 anys i gràcies a una sentència favorable, va foragitar del mas Serrallonga els hereus de Margarida Serrallonga. El 1814 el seu fill Jeroni Carosa ven la Querosa a Pere Coma, d'Osor.⁷¹

El 1880 la Querosa era de Josep Pagès, i el 1891 hi vivia com a masover Agustí Cominal, amb el seu fill Josep i la seva nora, Maria Quer. Des dels anys vint del segle XX s'hi succeïren Tomàs Sui, amb la filla i el gendre; Josep Soler, que venia de Serrallonga; el matrimoni format per Josep Vilaró, de la Roca de la Font, i Lola Rovira, del Molí; i finalment Jaume Soler, Maria Mosull i els seus fills, provinents de la Casica. Jaume Soler Mosull, vidu i amb els fills emigrats, fou el darrer estadant de la casa, als anys seixanta.⁷² Actualment es troba en procés de rehabilitació.

Roca de la Font, la. Situat al nord de Querós, prop del torrent del Vilar i en terme de Rupit. Documentat des del segle XVIII, a principis del segle XX hi va viure Josep Vilaró, que va marxar després a la Querosa. Ja era enrunat als anys trenta del segle XX.⁷³

Rourell, el. També anomenat el Raurell. Situació desconeguda, probablement entre el molí i l'Illa, a la dreta del

66 ABEV, Notaries foranes (I) Rupit. Manual de Bernat Tuffarer, notari reial i públic de la vila, castells i termes de Rupit i Fornils dels anys 1381-1387, f. 50; ACOS. Llibre de las rendas de Casserras..., f. 164v.

67 ABEV, Registre del terme de Sau en poder de Joan Vila (1658-1673 i 1673-1680).

68 ACOS, Fons família dels doctors Salarich, documentació del mas Sangles de Querós, D-365, full f 10v.

69 ADG, D-365, full f 10v.

70 ABEV, Cadastre de 1766; AHG, Comptaduria d'Hipoteques de Santa Coloma de Farners, 112, p. 225 i 238-239.

71 AHG, Comptaduria d'Hipoteques de Santa Coloma de Farners, 112, p. 263.

72 Maymí, J., Recerca etnogràfica..., p. 52.

73 Maymí, J., Recerca etnogràfica..., p. 52.

Ter. Documentat entre 1752 i 1817.

Saliberchs. També escrit "Saliberch" o "Saliberchs".

Situat al nord-oest de Querós, a l'esquerra del Ter, envoltat per un pronunciat meandre i a 360 m.s.n.m. Es troba en fase avançada d'enrunament i parcialment malmès per un camí.

És un mas de planta quadrangular, amb la façana principal orientada a migdia. L'estança més occidental, a l'esquerra de l'entrada, era la cuina i s'hi pot veure un forn de pa. Una porta secundària permetia sortir a l'exterior des d'aquesta cuina, en un indret on hi havia un espai obert, a l'altra banda del qual hi ha les restes d'una pallissa. A l'extrem oposat de la casa, a llevant, hi ha adossada una estança d'època posterior, que sembla una pallissa o d'una cort.

Documentem aquest mas el 1257, quan el prior del monestir de Casserres defineix Bernat Moliner, de Querós, fill de Guillem dit "de Saliberchs".⁷⁴ L'any 1337 Bernat Saliberchs confessa que pertany al monestir, i un any més tard Pere Saliberchs rep a precari el mas. L'any 1358 trobem Guillem Saliberchs, i un document del 1405 esmenta el camí públic que va de l'església a Saliberchs.⁷⁵

Després d'un buit de quatre segles retrobem aquest mas al segle XIX, quan Ramon Rovira el compra a Martí Tapias, de Seva.⁷⁶ Probablement, el Saliberchs modern era un nou mas aixecat en el mateix indret que l'antic i que va conservar el nom. L'any 1880 el propietari n'era Isidre Rovira i entre el 1891 o 1892 va ser ocupat pel masover Andreu Porta.⁷⁷ El seu abandó tingué lloc a la primera meitat del segle XX, ja que se sap que l'any 1940 estava deshabitada.⁷⁸

Sangles, el. També anomenat "mas dels Angles" o "Angulo". Situat prop del Ter, al costat dret, a l'extrem nord-oest de Querós, davant de Sellabona. Es troba al capdamunt d'una antiga plana riberenca, avui negada pel pantà, les aigües del qual arriben gairebé als peus del mas, que es troba a 355 m.s.n.m.

Molt enrunat, per conèixer el mas comptem amb el testimoni de Felisa Vila, una de les nétes de Martí Bruguera, que hi va viure de petita i que diu que era "una casa on tot era bastant pla, amb una escaleta per pujar a dalt que hi havia habitacions".⁷⁹

El Sangles ("mas des Angles") va pertànyer als dominis de Sant Pere de Casserres, tal com esmenta un document de l'any 1358 on apareix Pere Sangles.⁸⁰ L'any 1449 el pagès de remença Guillem Sangles acudeix a la crida del

74 Llop, J., Col·lecció diplomàtica..., p. 695.

75 ACOS, Llibre de las rendas de Casserras..., f. 163v. i 163r.

76 AHG, Comptaduria d'Hipoteques de Santa Coloma de Farners, 112, p. 275.

77 AMSHS, Ajuntament de Querós, Amillament de 1880 i Padró de contribuents de 1891-1892.

78 Pladevall, A.; Serradesanferm, A., Sant Hilari Sacalm...

79 Maymí, J., Recerca etnogràfica..., p. 47.

80 ACOS, Llibre de las rendas de Casserras..., f. 163v.